

Ärende nr: 2025/2358

Datum: 2025-07-14

Tillsyn av dammar i dammsäkerhetsklass

Tillsynsvägledning enligt 11 kap. miljöbalken

Svenska kraftnät

Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet, med uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Det omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Svenska kraftnät utvecklar transmissionsnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatomställningen.

Version **2.0**
Org. nr 202 100-4284

Svenska kraftnät
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel: 010-475 80 00
Fax: 010-475 89 50
www.svk.se

Förord

Tillsyn av dammsäkerhet innebär kontrollerande åtgärder för att se till att ägare av dammar i dammsäkerhetsklass arbetar i enlighet med regelverket för dammsäkerhet och genom egenkontroll upptäcker och åtgärdar svagheter och brister.

Svenska kraftnät ger tillsynsvägledning i frågor om dammsäkerhet och ska samverka med länsstyrelserna för att åstadkomma ett effektivt tillsynsarbete.

Syftet med denna vägledning är att ge stöd till länsstyrelsernas handläggare i deras tillsyn av dammar i dammsäkerhetsklass. Vägledningen är främst inriktad på planerad fortlöpande tillsyn.

Utgångspunkten för denna utgåva är de senaste årens utveckling av ägares dammsäkerhetsarbete, länsstyrelsernas tillsyn, mindre författningsändringar samt resultaten av redovisade regeringsuppdrag och Svenska kraftnäts uppföljningar av tillsynen.

Sundbyberg den 14 juli 2025

Per Eckemark

Generaldirektör

Innehåll

1	Inledning.....	5
1.1	Om denna vägledning.....	5
2	Tillsynens syfte och mål	6
2.1	Syfte.....	6
2.2	Mål.....	7
2.3	Principen för dammsäkerhet.....	8
3	Planering, prioritering, samordning och samverkan	10
3.1	Behovsutredning.....	10
3.2	Register.....	11
3.3	Risikanalys och prioritering	11
3.4	Fördelning av tillsynsansvar.....	13
3.5	Samordning och samverkan.....	15
3.6	Dammsäkerhetstillsynens årscykel	17
3.7	Tillsynsplan och resurser.....	18
4	Genomförande av tillsyn	19
4.1	Dammsäkerhetsrapportering	20
4.2	Verksamhetstillsyn.....	22
4.3	Anläggningstillsyn	24
4.4	Tillsyn i samband med helhetsbedömning av dammsäkerheten	25
4.5	Tillsyn i samband med incidenter och haverier	25
4.6	Tillsyn i samband med vidtagande av dammsäkerhetshöjande åtgärd.....	27
4.7	Deltagande som observatör vid ägares egenkontroll	28
5	Uppföljning, utvärdering och informationslämning.....	29
5.1	Uppföljning och utvärdering.....	29
5.2	Informationslämning på begäran av Svenska kraftnät.....	29

1 Inledning

Dammar utgör viktig infrastruktur i samhället genom sin betydelse för vattenkraftproduktion, gruvindustri, inlandssjöfart, vattenförsörjning och som skydd mot översvämningar. Dammar medför även risker, då ett dammhaveri kan förorsaka översvämningar med allvarliga följder för människors liv och hälsa, bebyggelse, samhällsviktig verksamhet, miljö och kulturmiljö.

Enligt 3 § 6 p. förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät ska verket främja dammsäkerheten i landet. Svenska kraftnät ska, enligt samma förordning, samverka med länsstyrelserna för att åstadkomma ett effektivt tillsynsarbete samt årligen rapportera till regeringen om utvecklingen, och vid behov föreslå åtgärder. Vidare ska Svenska kraftnät enligt 3 kap. 3 § miljötillsynsförordningen (2011:13) ge länsstyrelserna tillsynsvägledning om dammsäkerhet enligt 11 kap. miljöbalken.

1.1 Om denna vägledning

Denna vägledning är avsedd att vara ett stöd till länsstyrelserna vid deras tillsyn av dammsäkerhet och förutsätter att det finns beslut om dammsäkerhetsklass som har vunnit laga kraft.

Dispositionen ser ut på följande sätt.

- > Kapitel 2 Beskriver mål och syfte med tillsynen av dammsäkerhet.
- > Kapitel 3 beskriver planering och prioritering av tillsynsaktiviteter samt om bedömning av kompetens- och samverkansbehov för en erforderlig tillsyn.
- > Kapitel 4 beskriver genomförande av olika tillsynsaktiviteter.
- > Kapitel 5 beskriver uppföljning och utvärdering av genomförd tillsyn samt informationslämning på begäran av Svenska kraftnät.

3-5 kap. utgår från bestämmelserna i miljötillsynsförordningen (2011:13).

2 Tillsynens syfte och mål

2.1 Syfte

Tillsyn enligt miljöbalken innebär att en länsstyrelse genomför kontrollerande åtgärder som direkt syftar till att säkerställa att enskilda verksamhetsutövare följer reglerna.¹

Enligt 26 kap. 1 § 1 p. miljöbalken avses med tillsyn att tillsynsmyndigheten ska

1. på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken följs, samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse,
2. underlätta för en enskild att fullgöra sina skyldigheter enligt de handlingsregler som avses i 1 genom information och liknande verksamhet, och
3. fortlöpande bedöma om villkor för miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet som omfattas av tillstånd är tillräckliga.

För ytterligare vägledning, se Naturvårdsverkets hemsida.²

För tillsyn av dammar i dammsäkerhetsklass finns följande två syften.

- > Att kontrollera att ägare av dammar i dammsäkerhetsklass arbetar i enlighet med de författningsbestämmelser som reglerar dammsäkerhet och att ägare bedriver egenkontroll för att vid behov kunna upptäcka och åtgärda allvarliga brister och svagheter.
- > Att såväl samhällsaktörer som allmänhet ska kunna ha förtroende för att ägarnas dammsäkerhetsarbete bedrivs ansvarsfullt och att dammanläggningars säkerhet är tillfredsställande. Genom tillsyn bidrar länsstyrelserna till att förtroendet upprätthålls.

¹ Med enskilda verksamhetsutövare avses i denna vägledning ägare av dammar i dammsäkerhetsklass.

² www.naturvardsverket.se

I tillsynen ingår således bland annat att tillsynsmyndigheten ska kontrollera att ägaren följer de krav som ställs för ägare av klassificerade dammar, bedriver egenkontroll och underhåller sina dammanläggningar.³ Vidare ska tillsynsmyndigheten kontrollera att ägaren vidtar de skyddsåtgärder som kan anses rimliga samt planerar och upprätthåller beredskap för att kunna vidta åtgärder för att förebygga, hindra och/eller motverka påverkan på människors hälsa och miljö om ett dammhaveri skulle inträffa. Tillsynsmyndigheten har även en informativ roll.

2.2 Mål

Inom ramen för Svenska kraftnäts uppdrag inom dammsäkerhet har Svenska kraftnät satt upp följande mål.

1. **Dammsäkerhetstillsynen baseras på kännedom om ägares dammsäkerhetsarbete, dammarnas egenskaper och status samt prioriterar det som är viktigast ur dammsäkerhetssynpunkt.** Målet handlar om att i planeringen av tillsynsaktiviteter prioritera den tillsyn som är viktigast ur dammsäkerhetshänseende med utgångspunkt ifrån tillsynsplan, ägares rapporteringar och annan kännedom. Tillsynsplanen utgår från kännedom om dammarnas haverikonsekvenser, dammarnas egenskaper och säkerhetsstatus, ägares organisation och dammsäkerhetsarbete, ägares planerade åtgärder, projekt och utvärderingar samt principen för dammsäkerhet.
2. **Dammsäkerhetstillsynen fångar upp dammsäkerhetsbrister och bidrar till att de åtgärdas.** Målet handlar om genomförandet av den operativa tillsynen av ett tillsynsobjekt (ägare och/eller dammanläggning). Det handlar om både verksamhetstillsyn och anläggningstillsyn. Tillsynens omfattning och djup bör utgå från dammarnas dammsäkerhetsklass samt verksamhetens storlek och komplexitet. Tillsynen omfattar granskning av rapportering från ägare, aktiv dialog med ägare och uppföljning av såväl identifierade brister som ägarens planer för att åtgärda dem, samt vid behov förelägganden för åtgärd av bristerna. Tillsynen omfattar en fördjupad dialog med ägaren i samband med helhetsbedömningar av dammsäkerheten, revisioner och oberoende granskningar, projekt, incidenter och dammhaverier.

³ Med ägare avses i denna vägledning ägare av dammar i dammsäkerhetsklass.

3. **Dammsäkerhetstillsynen är förutsägbar, likriktad och samordnad över landet.** Målet handlar om att tillsynen ska utföras så likvärdigt som möjligt nationellt. Tillsynen följer tillsynsplanen och tillsynsaktiviteter kommuniceras till ägare i god tid. Tillsynen följer de vägledningar och stöd som upprättats, samt nationella tillsynsteman. Ägare med likartade verksamheter och dammar ska erhålla en likvärdig tillsyn. Tillsynen samordnas för verksamheter med dammar i mer än ett län. Detta gäller framförallt samordning av tillsynen för dammar på gränsen mellan två län samt för verksamheter inom vattenkraft- och gruvindustrin, med dammar i flera län.

2.3 Principen för dammsäkerhet

Grundläggande för dammsäkerhetsarbetet är den så kallade principen för dammsäkerhet; "En damm bör vid varje givet tillfälle ha den grad av säkerhet mot dammhaveri som är rimlig med hänsyn till kostnaden för att uppnå denna grad av säkerhet." Principen utgår från miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Kraven i 2 kap. 2–5 §§ och 6 § första stycket miljöbalken gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem enligt rimlighetsavvägningen i 2 kap. 7 § miljöbalken. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

De största riskerna kopplade till dammar är konsekvenserna av ett okontrollerat utsläpp av vatten eller blandningar av vatten och annat material som ett dammhaveri skulle innebära. Konsekvenserna av ett sådant haveri varierar mellan olika dammar, från lokala effekter till regionala och nationella med omfattande samhällspåverkan. Inom ramen för principen för dammsäkerhet ökar därmed kraven på dammsäkerheten mot bakgrund av de ekonomiska kostnader som anses acceptabla för att uppfylla dessa krav med beaktande av konsekvenserna av ett dammhaveri.

En bedömning av de samlade potentiella konsekvenserna vid ett dammhaveri avgör vilken klass en dammanläggning ska tillhöra. Klassningen innebär att avvägningen mellan säkerhet och kostnaden bör skilja sig beroende på vilken dammsäkerhetsklass som en damm tillhör. Skillnaden gäller även dammsäkerhetstillsynen, där omfattning av tillsyn bör variera beroende på dammens klass. Tillsynsavgifternas storlek ger en bild av tillsynens omfattning för dammar i dammsäkerhetsklasserna.

Tillvägagångssättet utgör en grund för att egenkontroll och tillsyn ska bli proportionella mot de risker som varje damm har.

11 kap. 17 § miljöbalken anger att den som äger en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena. Om vattenanläggningen med stöd av en särskild rättighet utförts på någon annans mark och äganderätten till anläggningen övergått till markägaren till följd av att rättigheten upphört, kvarstår underhållsskyldigheten för den som var rättighetshavare.

Vidare, vad gäller ansvarsfrågan när ett dammhaveri inträffat, är det enligt 11 kap. 18 § miljöbalken den som är skyldig att underhålla en damm för vattenreglering som ska ersätta skada som orsakas av att anläggningen inte ger avsett skydd mot dammhaveri. Detta gäller även om varken den underhållsskyldige eller någon som den underhållsskyldige svarar för har vållat skadan.⁴

Tolkning av principen för dammar i olika dammsäkerhetsklass

Dammsäkerhetsklass A

Ett dammhaveri kan leda till en kris som drabbar många människor och stora delar av samhället samt hotar grundläggande värden och funktioner. Till följd av de konsekvenser ett dammhaveri i en damm i dammsäkerhetsklass A kan leda till ska säkerheten hålla den högsta möjliga grad, tekniskt sett. Oavsett hur höga kostnader som läggs ner för att uppnå högsta möjliga grad av säkerhet kommer dessa kostnader alltid att vara mycket lägre än de kostnader som uppkommer efter ett dammhaveri. Tillsynen för dessa dammar bör syfta till att det ska finnas tillfredsställande säkerhetsmarginaler för möjliga orsaker till dammhaveri. Länsstyrelsen behöver ha förmåga att självständigt ta ställning i såväl komplexa anläggningsspecifika tekniska som verksamhets- och organisationsspecifika frågor inom dammsäkerhetsområdet. Att ha denna förmåga betyder inte att länsstyrelsen ska göra de bedömningar och val som enligt gällande regler faller på verksamhetsutövaren utan tillsynen ska kunna fylla en kontrollerande funktion.

⁴ Om en underhållsskyldig visar att dammhaveriet orsakats av en krigshandling eller liknande handling under väpnad konflikt, inbördeskrig eller uppror är denne fri från ansvar (11 kap. 18 § miljöbalken).

Dammsäkerhetsklass B

Ett dammhaveri kan leda till stora regionala och lokala konsekvenser eller störningar men inte lika allvarliga som ett dammhaveri i en damm i dammsäkerhetsklass A. Utrymmet för lägre krav på ägaren i rimlighetsavvägningen är aningen större här än för en damm i dammsäkerhetsklass A. En säkerhetsåtgärd som endast höjer säkerheten marginellt kan i vissa fall inte anses rimlig om kostnaden för den är mycket stor. Vid bedömning av hur långtgående förebyggande åtgärder som är rimliga får begränsning av skador genom samordnad beredskapsplanering beaktas, t.ex. planer som säkerställer evakuering av människor från ett översvämningsområde.

Dammsäkerhetsklass C

Ett dammhaveri kan leda till tillfälliga störningar med lokala konsekvenser. Utrymmet för lägre krav på ägaren i rimlighetsavvägningen är större än när det gäller dammar i de högre klasserna. För dammar i dammsäkerhetsklass C måste alltid en minsta acceptabel säkerhetsnivå uppnås. Det bör ställas krav på att dammen klarar av såväl mer ovanliga laster som förhållanden som inte är alltför sällsynta. Hur hög denna säkerhetsnivå ska vara vägs mot de kostnader som krävs för att uppnå en viss säkerhetsnivå vid rimlighetsavvägningen. I detta fall bör särskilt beaktas de kostnader som kan uppstå vid ett dammhaveri. För tillsynen av dammar i dammsäkerhetsklass C gäller i huvudsak att den läggs på en rimlig ambitionsnivå för både initierad och händelsestyrd tillsyn.

3 Planering, prioritering, samordning och samverkan

3.1 Behovsutredning

1 kap. 6 § miljötillsynsförordningen (2011:13)

Hos en tillsynsmyndighet ska det finnas en utredning om tillsynsbehovet för myndighetens hela ansvarsområde enligt miljöbalken. Behovsutredningen ska avse en tid om tre år. Utredningen ska ses över vid behov och minst en gång varje år. Förordning (2020:647).

Behovsutredningen ska beskriva omfattningen av den tillsyn av dammsäkerhet som ska bedrivas under den kommande treårsperioden. Den kan bl.a. innehålla verksamheter och åtgärder, tillsynskampanjer och samverkan med myndigheter och andra aktörer samt myndighetens bedömda behov av insatser inom information och rådgivning.⁵

3.2 Register

1 kap. 7 § miljötillsynsförordningen (2011:13)

7 § En tillsynsmyndighet ska föra ett register över de tillsynsobjekt som behöver återkommande tillsyn. Förordning (2020:647).

Ett register över tillsynsobjekt ska omfatta dammar i dammsäkerhetsklass. Även andra dammar kan lämpligen ingå, till exempel de dammar som har varit föremål för konsekvensutredning men där beslut har fattats om att dammen inte tillhör någon klass (U-dammar). Även dammar som ännu inte är utredda men som skulle kunna ge upphov till tillsynsinsatser, kan efter bedömning ingå i detta register.

3.3 Riskanalys och prioritering

Behovet av tillsyn ska prioriteras utifrån risken för olägenhet för människors hälsa och miljö.⁶ Därefter prioriteras de tillsynsaktiviteter som är aktuella, vilka bygger på en riskanalys samt på de delar som nationella tillsynsstrategin pekar ut. För dammsäkerhetstillsynen innebär det att det som är viktigt ur dammsäkerhetssynpunkt prioriteras och baseras på följande.

- > Dammanläggningars haverikonsekvenser.
- > Dammanläggningars säkerhetsstatus.
- > Ägares organisation och säkerhetsarbete.

⁵ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/tillsyn-enligt-miljobalken/planera-tillsyn/utredning-av-tillsynsbehovet/>

⁶ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/tillsyn-enligt-miljobalken/planera-tillsyn/riskanalys-och-prioritering/>

- > Principen för dammsäkerhet.
- > Ägares planerade åtgärder, utvärderingar eller revisioner.

Följande parametrar och omständigheter gör att en damm ges högre prioritet.

- > Hög dammsäkerhetsklass.
- > Allvarliga avvikelser hos dammen eller i ägarens arbete.
- > Planering och utförande av större dammsäkerhetshöjande projekt.
- > Ägarens kunskap om dammsäkerhet och vana av tillsyn bedöms vara låg.
- > Ägare med små resurser, där informationen om ägarens arbetssätt är begränsad utifrån årsrapporteringen.
- > Länsstyrelsens kunskap om ägaren är begränsad.
- > Lång tid (flera år) har förflutit sedan senaste tillsynsbesöket.

Tillsynsinsatser som ingår i ett tillsynsystema eller en tillsynskampanj bör prioriteras.

Vid länsstyrelsens planering av tillsynen bör ägares planerade åtgärder, utvärderingar eller revisioner beaktas, i synnerhet om en helhetsbedömning planeras eller har genomförts. Övrig dialog med ägare kan utgå från deras planering men kan handla om informationsinsatser eller platsbesök med medverkan vid egenkontrollaktiviteter.

Verksamhetstillsyn innebär tillsyn av ägarens säkerhetsledningssystem för dammsäkerhetsarbetet, i sin helhet, inklusive ägarens översyn och vidareutveckling av säkerhetsledningssystemet. Verksamhetstillsyn omfattar normalt inte tillämpningen av säkerhetsledningssystemet för enskilda dammanläggningar annat än som stickprov.

Avser tillsynen en mindre ägare till någon eller några enstaka anläggningar i lägre dammsäkerhetsklass kan rutiner och resurser för dammsäkerhetsarbetet direkt anpassas för den specifika anläggningen. Tillsynen blir då också mindre omfattande. En verksamhetsövergripande tillsyn kan i dessa fall kombineras med anläggningstillsyn vid någon eller några av ägarens anläggningar. På detta sätt kan ägaren ge konkreta exempel på hur de olika rutinerna tillämpas direkt i verksamheten.

Prioritering av verksamhetstillsyn bör ske utifrån verksamhetens komplexitet, antal dammar och dammsäkerhetsklass, identifierade utvecklingsbehov och brister samt större förändringar i ägarens

organisation, med utgångspunkt från ägarens årsrapportering och tidigare tillsyn.

Verksamhetstillsyn för ägare med flera dammar i hög dammsäkerhetsklass bör prioriteras framför mindre verksamheter med enstaka dammar i låg dammsäkerhetsklass, där anläggningstillsyn istället blir aktuellt.

Anläggningstillsyn innebär tillsyn av ägarens tillämpning av säkerhetsledningssystemet för en dammanläggning och av anläggningens säkerhetsstatus. Anläggningsspecifik tillsyn syftar bl.a. till att säkerställa att de rutiner och metoder som finns beskrivna i säkerhetsledningssystemet även tillämpas på ett tillfredsställande sätt vid en anläggning. Förutom detta ska identifierade och rapporterade svagheter, brister och åtgärdsbehov rörande anläggningens funktion och skick följas upp och diskuteras under tillsynen. Granskning och uppföljning av helhetsbedömningar utgör också tillsyn på anläggningsnivå. Avvikelser redovisas exempelvis i årsrapporteringen (anläggningsrapporten) och i helhetsbedömningen när en sådan har genomförts.

Prioritering av anläggningstillsynen utgår från dammanläggningars haverikonsekvenser och deras säkerhetsstatus och åtgärdsbehov. Allvarliga avvikelser bör prioriteras. Finns flera anläggningar med allvarliga avvikelser bör tillsyn av anläggningar prioriteras utifrån de potentiella konsekvenserna av ett dammhaveri och avvikelsernas allvarlighetsgrad. Mycket allvarliga avvikelser bör föranleda omedelbar uppföljning oavsett dammens klass.

Oavsett ovan nämnda generella prioriteringsgrunder kan det finnas specifika förhållanden att beakta. Uppstår situationer där det finns skäl till händelsestyrd tillsyn bör det hanteras omgående (framför planerad tillsyn).

3.4 Fördelning av tillsynsansvar

2 kap. 2 § miljötillsynsförordningen (2011:13)

Om två eller flera myndigheter har tillsynsansvaret för ett tillsynsobjekt eller ansvaret för kontroll av en aktör enligt förordning (EU) 2017/625, får myndigheterna komma överens om hur ansvaret ska fördelas. Förordning (2022:1174).

Utifrån behovsanalys och register bör länsstyrelserna utreda eventuella behov av att planera och fördela tillsynen tillsammans. Om det finns

särskilda skäl kan en länsstyrelse överlåta tillsyn eller låna in personal från annan länsstyrelse.

För verksamheter med geografisk spridning i mer än ett län bör tillsynen samordnas och/eller fördelas, vilket framförallt gäller verksamhetstillsyn av ägare med dammar i dammsäkerhetsklass i flera län och tillsyn av dammar som är belägna inom flera län.

3.4.1 Överlåtelse vid resursbrist

Varje länsstyrelse bör bedöma om överlåtelse eller inlåning av personal från en annan länsstyrelse krävs för att kunna genomföra riskbedömning, prioritering och efterföljande tillsyn. Stöd för en sådan bedömning baseras på dammarna i länet och målen för tillsynen, se kap. 2.2.

3.4.2 Länsövergripande verksamheter

Vid verksamhetstillsyn av ägare med dammar i dammsäkerhetsklass i flera län bör berörda länsstyrelser samordna tillsynen. Länsstyrelserna bör inkludera gemensamma tillsynsmöten för behovsinventering och planering av tillsyn. Ambitionen bör vara att gemensamma tillsynsmöten hålls årligen med ägare av dammar i dammsäkerhetsklass i fler än ett län, men det är upp till berörda länsstyrelser att bedöma behov och intervall.

Samordningen kan göras på så sätt att en länsstyrelse är sammanhållande för planering, genomförande och efterarbete av tillsynsmötet. I normalfallet kan den sammanhållande vara en länsstyrelse inom vars län den berörda ägaren har ett stort antal dammar i hög dammsäkerhetsklass. De länsstyrelser som erhåller en större andel av tillsynsavgifterna bör ta större ansvar för tillsynen. En rekommendation är att redan i samband med att tillsynsärendet för ett år avslutas (t.ex. vid uppföljningsmötet) utse nästa års sammanhållande länsstyrelse. Ett dokument som tydliggör fördelning och former för länsövergripande tillsyn bör upprättas.

3.4.2 Dammar belägna i flera län

Det finns ett tiotal dammanläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass som är belägna i två län. Det innebär att båda länsstyrelserna ansvarar för tillsynen. En länsstyrelse kan ha tillsynsansvaret över hela dammanläggningen även om anläggningsdelar finns i båda länen. Ett alternativ är att länsstyrelserna bedriver samordnad tillsyn.

Om en länsstyrelse tar över hela tillsynsansvaret bör detta ansvar tillfalla den länsstyrelse vars län åsamkas mest skada vid ett eventuellt dammhaveri.

I båda dessa fall rekommenderas att berörda länsstyrelser upprättar ett dokument som tydliggör ansvarsfördelning och former för dammsäkerhetstillsynen.

Följande kan ingå.

- > Geografisk gräns mellan länsstyrelsernas tillsynsansvar eller om en länsstyrelse utövar tillsynsansvar över hela dammanläggningen.
- > Vad ägaren ska rapportera till respektive länsstyrelse.
- > Fördelningen av tillsynsavgiften mellan länsstyrelserna och tillvägagångssätt för fakturering.
- > Former för samordnad tillsyn, dvs. planering, genomförande av tillsynsmöten, kontakt med ägaren, återkoppling efter tillsynsmöten, upprättande av förelägganden, etc.
- > Former för den tillsyn som en länsstyrelse utövar och information om den till den andra länsstyrelsen.
- > Former för översyn av beslut om dammsäkerhetsklass.
- > Former för, och ansvarsfördelning vid händelsestyrd tillsyn.

3.4.3 Tillsyn av dammar belägna vid landsgränsen - Sverige och Norge

Ett fåtal dammar ligger vid eller nära gränsen till Norge. Ett dammhaveri i en damm på svensk sida kan få konsekvenser på norsk sida eller vice versa. För tillsyn av dessa dammar kan dialog behöva initieras med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

3.5 Samordning och samverkan

1 kap. 17 § miljötillsynsförordningen (2011:13)

Myndigheter som ska utöva tillsyn enligt miljöbalken eller utföra kontroll enligt förordning (EU) 2017/625 eller förordning (EU) 2019/1020 ska samordna tillsynen och kontrollen inom miljöbalkens tillämpningsområde, om det är ändamålsenligt och möjligt.

För att tillsynen ska bli förutsägbar och likriktad behöver planeringen av tillsynen beskriva hur den avses genomföras i länet. Vidare bör

säkerställas att tillsynen följer vägledning, rutiner och mallar. Tillsynen bör bedrivas likartat för viss typ av verksamhet och ägare.

Länsstyrelsernas dammsäkerhetsnätverk

Länsstyrelsernas dammsäkerhetsnätverk är ett viktigt forum för samverkan, informationsdelning och kunskapshöjning. I nätverket deltar dammsäkerhetshandläggarna vid länsstyrelserna samt dammsäkerhetsspecialister vid Svenska kraftnät. Handläggare som arbetar med dammsäkerhetstillsyn rekommenderas att delta i nätverket och samverka i dess undergrupper inom till exempel gruvdammar, invallningsdammar, kanaler och slussar samt kommunala ägare. Detta för att främja samordning, kunskapshöjning och likvärdig tillsyn av verksamheter.

Digitala dammsäkerhetsmöten hålls regelbundet och möjliggör informationsdelning och principdiskussioner om olika tillsynsärenden. Som komplement använder nätverket en mailgrupp för att sprida information och lyfta aktuella frågor. Vidare har länsstyrelserna en gemensam samverkansyta för dammsäkerhet som även Svenska kraftnät har tillgång till. Den används för planering inför gemensamma möten, minnesanteckningar, presentationer från webinarier samt olika typer av mallar, kunskapsstöd, mm.

Samverkan inom länsstyrelsen

Samverkan inom länsstyrelsen kan bli aktuellt då dammsäkerhet kopplar till andra verksamheter inom länsstyrelsernas ansvarsområde. Några exempel är den nationella planen för moderna miljövillkor, älvgrupper och beredskapsplanering för dammhaveri.

Samverkan mellan Svenska kraftnät och länsstyrelsen

Enligt 5 § 5 p. förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät (instruktionen) ska Svenska kraftnät samverka med länsstyrelserna för att åstadkomma ett effektivt tillsynsarbete.

Svenska kraftnät får, genom den sammanställning och analys som görs av dammägarnas årliga dammsäkerhetsrapportering till länsstyrelsen och länsstyrelsernas årliga rapportering om tillsynen, en nationell bild över dammsäkerheten. Genom sammanställningen kan generella problem i vissa geografiska områden eller inom vissa typer av ägare upptäckas. Mot denna bakgrund kan behov finnas av tillsynsteman, vilka Svenska kraftnät tar fram i samverkan med länsstyrelserna, se vidare avsnitt 3.7.

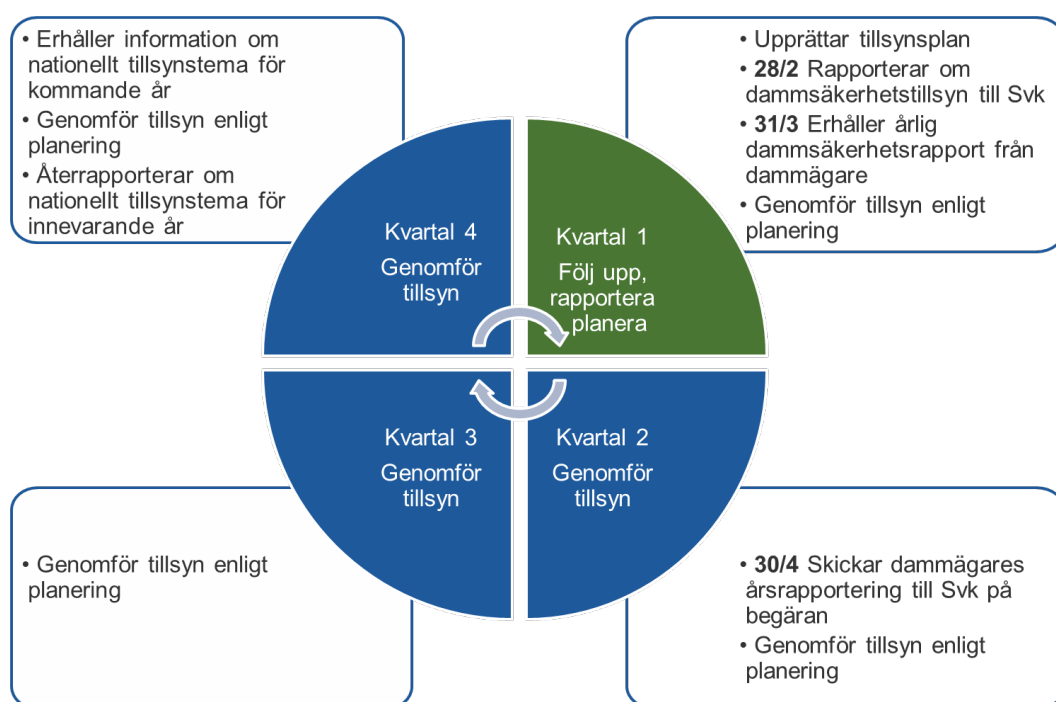
Samverkan med andra aktörer

Det kan finnas tillfällen för samverkan med andra myndigheter som bedriver tillsyn enligt annan lagstiftning. Exempel är annan tillsyn enligt

miljöbalken eller tillsyn av farliga verksamheter enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

3.6 Dammsäkerhetstillsynens årscykel

För den regelmässiga tillsynen finns en årscykel. I stora drag följer/-initieras den av ägarnas dammsäkerhetsrapportering. Årscykeln bör återspeglas i länsstyrelsernas planering av tillsynen och tydliggör bl.a. när rapporteringar ska göras.

Figur 1. Årscykel för länsstyrelsernas regelmässiga dammsäkerhetstillsyn.

Tillsyn utförs under året i enlighet med tillsynsplaner och, om det finns, ett nationellt tillsynsystema. Länsstyrelsernas årliga rapportering av föregående års dammsäkerhetstillsyn, samt planering för det innevarande årets tillsyn skickas till Svenska kraftnät **senast den 28 februari**. Svenska kraftnät

sammanställer och analyserar sedan länsstyrelsernas tillsynsrapportering vilket utmynnar i en rapport som publiceras under kvartal 2.

Senast den 31 mars skickar ägarna de årliga dammsäkerhetsrapporterna till tillsynsmyndigheten. Länsstyrelserna granskar innehållet i rapporteringen och justerar vid behov årets tillsynsplanering. Länsstyrelsen skickar sedan **senast den 30 april** in begärda delar av ägarnas dammsäkerhetsrapporter till Svenska kraftnät. Detta sker i samlad form på lämpligt sätt (beroende på behov av sekretess). Svenska kraftnät upprättar sedan en sammanställning med en övergripande analys av det som framkommer av ägarnas dammsäkerhetsrapportering.

Vidare rapporterar länsstyrelserna resultatet av årets nationella tillsyns-tema (om det finns ett sådant) till Svenska kraftnät under hösten eller i den årliga rapporteringen. Både tillsynsrapportering, återrapporering av det nationella tillsynsystemat och ägarnas dammsäkerhetsrapportering ingår som underlag i Svenska kraftnäts årliga rapportering till regeringen om utvecklingen av dammsäkerheten i landet.

Innan årets slut meddelar Svenska kraftnät länsstyrelserna om eventuellt tillsyns-tema för det kommande året. Vidare organiseras handläggartäffar en till två gånger per år vilka planeras och leds av Svenska kraftnät i samverkan med en länsstyrelse.

3.7 Tillsynsplan och resurser

1 kap. 8-10 §§ miljö-tillsynsförordningen (2011:13)

8 § En tillsynsmyndighet ska för varje verksamhetsår upprätta en samlad tillsynsplan som omfattar myndighetens ansvarsområde enligt miljöbalken. Planen ska grundas på den behovsutredning som avses i 6 § och det register som avses i 7 §. Av planen ska det framgå hur myndigheten har tagit hänsyn till den nationella tillsynsstrategin som avses i 3 kap. 19 §. Förordning (2020:647).

9 § Av 3 och 8 §§ myndighetsförordningen (2007:515) följer att en tillsynsmyndighet ska bedriva tillsynsarbetet effektivt och att myndigheten ska utveckla personalens kompetens i tillsynsfrågor. Förordning (2020:647).

10 § En statlig tillsynsmyndighet ska i den samlade tillsynsplanen beskriva hur myndigheten har avvägt fördelningen av resurser inom och mellan olika ansvarsområden enligt miljöbalken och hur resurserna har anpassats efter det tillsynsbehov som finns. Förordning (2020:647).

Resurserna för tillsynen av dammsäkerhet utgörs av intäkter från tillsynsavgifter som årligen betalas av ägare till dammanläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass.⁷ Resurstilldelningen för dammsäkerhetstillsynen bör därför motsvara intäkterna. Dammsäkerhet bör av samma skäl även utgöra ett eget tillsynsområde i tillsynsplanen och där bör resursfördelningen för tillsynen framgå. I fråga om kompetens för tillsynen, se tidigare redovisning av regeringsuppdrag.⁸

Planera för det oförutsedda

Oförutsedda incidenter, extrema väderhändelser eller dammhaverier som innebär en händelsestyrd tillsyn kan medföra att planerade tillsynsaktiviteter inte kan genomföras. Under planeringen bör det därför avsättas resurser för oförutsedda händelser och på förhand identifieras lägre prioriterade aktiviteter som vid behov kan utgå eller senareläggas.

Planering för tillsynsteman

Genom nationella teman för dammsäkerhetstillsynen kan länsstyrelsens tillsyn samordnas och inriktas på ett område under en period. Syftet med tillsynsteman är att öka tillsynsmyndighetens kännedom om ett visst område och därigenom även driva på ägares arbete. Ett tillsynstema initieras genom att Svenska kraftnät informerar om och begär in uppgifter inom temat från länsstyrelserna. Tillsynstemat bör beskrivas i tillsynsplanen.

Den nationella strategin för miljöbalkstillsyn kan ha fokusområden som berör dammsäkerhetstillsyn. Länsstyrelsen kan även välja ut egna teman för sin tillsyn.

4 Genomförande av tillsyn

Tillsyn innebär granskning av ägarnas rapporteringar, aktiv dialog med ägare och uppföljning av brister samt anläggningsbesök. Tillsynen omfattar även en fördjupad dialog och inhämtning av uppgifter från ägaren, i samband med genomförande och rapportering av helhets-

⁷ 3 kap. 11 a § förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

⁸ Utredning om kompetensbehov, likriktning och samordning för effektiv dammsäkerhetstillsyn, Ärende nr: 2022/142 samt Bilaga till redovisning av uppdrag om dammsäkerhet i Svenska kraftnäts regleringsbrev för år 2022.

bedömningar av dammsäkerheten, revisioner och oberoende granskningar, projekt, samt vid incidenter och dammhaverier. Vid behov kan tillsynsmyndigheten förelägga ägaren så att brister åtgärdas.

Länsstyrelsens tillsyn bör i huvudsak utgöras av egeninitierad tillsyn mot bakgrund av de krav som ställs på ägare av dammar i dammsäkerhetsklass. Därutöver kan det finnas behov av händelsestyrd tillsyn.

Normalt bör två handläggare delta i tillsynsmöten och ha en rollfördelning mellan sig klar inför mötet, t.ex. att en leder mötet och en tar mötesanteckningar. Vid enklare uppföljningsmöte kan det räcka med att en handläggare deltar.

4.1 Dammsäkerhetsrapportering

8 § förordningen (2014:214) om dammsäkerhet

8 § Den som är skyldig att underhålla en damm som är klassificerad enligt 11 kap. 24 och 25 §§ miljöbalken ska årligen till tillsynsmyndigheten lämna en rapport om dammens egenskaper och de åtgärder som vidtas vid drift och underhåll av dammen för att förhindra ett dammhaveri och för att begränsa skador till följd av ett sådant haveri.

Ägare av dammar som placerats i en dammsäkerhetsklass ska redovisa en årlig dammsäkerhetsrapport till tillsynsmyndigheten. Rapporten ger tillsynsmyndigheten information om ägarens övergripande arbetssätt och egenkontrollarbete samt eventuella brister och svagheter som kvarstår eller framkommit under året. Tillsynsmyndigheten kan med stöd av denna information identifiera tillsynsbehov inför planeringen och prioriteringen av tillsynen.

Svenska kraftnäts vägledning om årlig rapportering ger en utförlig beskrivning om rapporteringens delar i form av en tabell över dammbeståndet med uppgifter om egenkontrollen, företagsrapporten med verksamhetsövergripande beskrivning av företagets organisation och dammsäkerhetsarbete samt anläggningsrapporten med uppgifter om egenkontrollen och åtgärdsbehov.⁹ Alla ägare ska årligen lämna en tabell som sammanfattar dammar och dammsäkerhetsarbetet, till länsstyrelsen.

⁹ Säkerhetsledningssystem, helhetsbedömning och årlig dammsäkerhetsrapportering, ärendenr 2025/2769

Övriga rapporter lämnas utifrån antal dammanläggningar i ägarens dammbestand samt aktuell dammarnas status, alternativt på begäran från länsstyrelsen.

4.1.1 Att initiera ägarens dammsäkerhetsrapportering

Länsstyrelserna bör, i början av året, informera ägarna om rutinerna för årsrapporteringen och, vid behov särskild rapportering. Länsstyrelsen kan hänvisa till Svenska kraftnäts webb för vägledning för årsrapportering och mallar.¹⁰

4.1.2 Mottagande och bedömning av ägarens dammsäkerhetsrapportering

Länsstyrelsen granskar rapporteringens innehåll och omfattning och begär vid behov in kompletteringar.

Granskning och bedömning av tabellen - Tabellen ska innehålla vissa uppgifter om dammsäkerhet för ägarens dammanläggningar med klassificerade dammar. Tabellen ger en översikt om anläggningsdokumentation, en lägesbedömning om status och inträffade händelser samt en bedömning av dammsäkerheten. I tabellen framgår även om företagsrapport och/eller anläggningsrapporter bifogas rapporteringen. Länsstyrelsen kontrollerar att tabellen är komplett och korrekt ifylld och gör en bedömning av dess innehåll.

Granskning och bedömning av företagsrapporten - I företagsrapporten tas verksamhetsövergripande frågor upp. Här beskrivs organisation och säkerhetsledningssystemet. Vidare ska verksamhetsövergripande ändringar, händelser eller aktiviteter beskrivas i rapporten. Länsstyrelsen kontrollerar bl.a. att samtliga delar enligt Svenska kraftnäts vägledning finns med i rapporten och att förändringar avseende exempelvis dammsäkerhetsorganisationen, dammbeståndet samt säkerhetsledningssystemet beskrivs. För verksamhetstillsyn, se vidare 4.2.

Granskning och bedömning av anläggningsrapporten - Anläggningsrapporten ska ge en lägesredovisning av dammsäkerhetsarbetet vid anläggningen under året, t.ex. utförd tillståndskontroll, drifterfarenheter, händelser och åtgärder. Ägaren ska här lämna en samlad bedömning av dammsäkerheten och beskriva eventuella åtgärdsbehov och driftbegränsningar vid anläggningen. Ägare som inte har upprättat en

¹⁰ www.svk.se

förtagsrapport, exempelvis små ägare, behöver beskriva sin organisation, rutiner etc. utförligt i anläggningsrapporten.

Länsstyrelsen kontrollerar bl.a. att samtliga delar enligt Svenska kraftnäts vägledning finns med i rapporten och eventuella avvikelser/åtgärdsbehov eller driftstörningar, inklusive förändringar i dessa från tidigare år, åtgärdsplaner och/eller genomförda åtgärder och tidplan för helhetsbedömning, se vidare 4.3.

4.1.3 Återkoppling och/eller fortsatt tillsyn

Efter granskning av rapporteringen gör länsstyrelsen en bedömning av om uppgifterna i rapporteringen är tillräckliga och om tillsynsinsatser behövs. Länsstyrelsen återkopplar skriftligt till ägaren, huruvida ärendet kan avslutas eller om det finns behov av kompletteringar/möte, se kommande avsnitt.

4.2 Verksamhetstillsyn

4.2.1 Planering och genomförande av tillsynsmöte

Tillsynen behöver föregås av en dialog mellan tillsynsmyndigheten och ägaren för att klargöra såväl mötets syfte och upplägg som kallelse och agenda. Länsstyrelsen kan behöva prioritera valda delar av en verksamhetstillsyn. Exempelvis om en ägares årsrapportering indikerar systematiska brister i arbetet, att tidigare påtalade brister inte åtgärdats eller återkommer över tid. Vidare om det finns otydligheter i organisationsstrukturen eller där rapporteringen saknar viktig information om hur verksamheten fungerar.

Länsstyrelsen förmedlar behov av information, skriftlig dokumentation och frågeställningar som länsstyrelsen önskar få belysta under mötet. På så vis kan ägaren se till att personer med rätt kompetens och ansvar deltar samt sammanställa efterfrågat material.

Länsstyrelsen kallar till mötet och föreslår dagordning i dialog med ägaren.

Ägare med en eller ett fåtal dammanläggningar

För ägare med en eller ett fåtal anläggningar i dammsäkerhetsklass, kan rutiner och resurser för dammsäkerhetsarbetet anpassas för den specifika anläggningen. Om länsstyrelsen inte har begärt att ägaren ska upprätta en företagsrapport utgår verksamhetstillsynen från beskrivning-

arna av verksamhet, organisation och rutiner för egenkontroll i anläggningsrapporten.

Verksamhetstillsyn med fokus på en anläggning kan i dessa fall kombineras med anläggningstillsyn vilket ger ägaren möjlighet att visa hur rutinerna tillämpas i verksamheten. Som komplement till årsrapporteringen kan länsstyrelsen gå igenom ägarens dokumentation av säkerhetsledningssystemet vid ett tillsynsmöte. Dokumentationen kan exempelvis utgöras av anläggningsinformation såsom instruktioner för underhåll, drift och beredskap, planer för åtgärder och ändringar samt redovisande dokument för en specifik anläggning.

Ägare med flera dammanläggningar

Verksamhetstillsyn innebär tillsyn av en ägares samlade dammsäkerhetsarbete och organisation, eller utvalda delar av detta, med utgångspunkt från den företagsrapport som ska ingå i dammsäkerhetsrapporteringen för de ägare som har tre eller fler dammanläggningar i dammsäkerhetsklass.

En verksamhetsövergripande tillsyn av en stor ägare med verksamhet i flera län kan kräva förberedelser och samordning med andra länsstyrelser.

4.2.2 Dokumentation och återkoppling

Uppgifter som inhämtats vid tillsynsmöten ska dokumenteras. Dokumentationen bör bestå av ett protokoll eller en tjänsteanteckning om vad som behandlats under tillsynsmötet och vad som beslutats. Ägaren ska få ta del av protokollet som dokumentation från tillsynsbesöket. Vid behov kan länsstyrelsen skriva förelägganden till ägaren med tidsangivelser om när eventuella åtgärder ska vara utförda.

4.2.3 Gemensamma tillsynsmöten av länsövergripande verksamheter

Syftet med gemensamma tillsynsmöten är att effektivisera tillsynen, vilket bedöms gagna både ägaren och berörda länsstyrelser. Det är ägarens verksamhetsövergripande dammsäkerhetsarbete, organisation och säkerhetsledningssystem som utgör föremål för tillsynen. Ägarens tillämpning av säkerhetsledningssystemet vid enskilda dammanläggningar och deras dammsäkerhetsstatus bör inte ingå i den samordnade tillsynen. I normalfallet utses en länsstyrelse utses som sammanhållande för den samordnade verksamhetstillsynen, bör vara ordförande vid mötet samt fördelar ansvar för att föra protokoll.

Ägaren och berörda länsstyrelser ska få ta del av dokumentationen från mötet och ägaren bör ges möjlighet att lämna synpunkter på dokumentationen.

4.3 Anläggningstillsyn

Anläggningsspecifik dammsäkerhetstillsyn syftar till att säkerställa att de rutiner och metoder som finns beskrivna i säkerhetsledningssystemet är tillräckliga och tillämpas på ett tillfredsställande sätt vid en anläggning. Såväl rutinerna för egenkontrollen som identifierade svagheter och brister i anläggningens funktion och skick samt plan för åtgärdande av dessa kontrolleras under tillsynen.

4.3.1 Planering och förberedande arbete

Tillsynsmötets syfte och agenda tas fram i god tid innan mötet. Länsstyrelsen bör ha förberett sig inför tillsynsmötet genom att ha läst in sig på dokumentationen om den specifika anläggningen inklusive hur eventuella brister, avvikelser och händelser har hanterats, kvarstående åtgärdsbehov, åtgärdsplaner mm.

4.3.2 Genomförande

Ett tillsynsmöte kan genomföras digitalt eller fysiskt, med eller utan platsbesök. Ett besök vid anläggningen kan vara aktuellt av flera anledningar, som om det finns svagheter vid en anläggning som behöver utredas, om länsstyrelsen behöver uppdatera sig om anläggningens status och utförande samt för att upprätthålla kontakt med ägaren.

För att få en tydlig bild av anläggningens status, drift och skötsel är det angeläget att deltagandet från ägarens sida omfattar de befattningar som är relevanta för tillsynens frågeställningar.

Länsstyrelsen bör avgränsa sig till det i förväg bestämda syftet med tillsynsmötet. Skulle frågor uppkomma som ligger utanför medverkande personers ansvarsområden bör ägaren få möjlighet att återkomma med svar vid senare tillfälle.

4.3.3 Dokumentation och återkoppling

Dokumentationen bör utgöras av ett protokoll av vad som behandlats under mötet med eventuella medskick som exempelvis kommande uppföljning. Ägaren bör ges möjlighet att lämna synpunkter på dokumentationen. Vid behov kan länsstyrelsen skriva föreläggande till ägaren med tidsangivelser för när eventuella åtgärder ska vara utförda.

4.4 Tillsyn i samband med helhetsbedömning av dammsäkerheten

4.4.1 Planläggning och genomförande

Länsstyrelsen bör ha en tidig kontakt med ägaren om planläggningen (som framgår av årsrapporten), genomförandet och redovisningen av helhetsbedömningen. Länsstyrelsen rekommenderas följa förberedelserna och genomförandet. Om verksamhetsutövaren samtycker, kan länsstyrelsen delta som observatör vid vissa moment, som exempelvis vid en fördjupad inspektion av dammanläggningen.

4.4.2 Redovisning, mottagande och granskning av helhetsbedömningen

Ägaren ska lämna in helhetsbedömningen till berörd länsstyrelse när den är färdigställd. Länsstyrelsen bör, som första steg, göra en bedömning huruvida någon uppgift i helhetsbedömningen faller inom ramen för bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), samt bedöma behov av att begära in kompletteringar. Under denna process är det normalt lämpligt med ett möte där ägaren och länsstyrelsen träffas för att ägaren ska kunna redovisa helhetsbedömningen för länsstyrelsen. Länsstyrelsen ges då tillfälle att ställa frågor och ta del av bakomliggande dokument. Mot bakgrund av helhetsbedömningens omfattning och innehåll kan det bli aktuellt för ägaren att komplettera flera gånger.

4.4.3 Återkoppling eller fortsatt tillsyn

Länsstyrelsens granskning och bedömning bör utmynna i ett skriftligt tillsynsmeddelande till ägaren om att ärendet avslutas. Tillsynsmeddelandet bör innehålla uppgifter om ärendets handläggning, motivering för avslut av ärendet samt eventuella medskick inför kommande helhetsbedömningar.

4.5 Tillsyn i samband med incidenter och haverier

Händelsestyrd tillsyn kan behöva påbörjas omgående, framförallt om det rör akuta händelser vid anläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass

A eller B.¹¹ Händelsestyrd tillsyn kan aktualiseras när en driftstörning/incident kan ha inträffat vid en anläggning (som kan leda till olägenheter för människors hälsa eller miljön enligt 6 § förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll). Exempel på sådana händelser, med koppling till dammsäkerhet, är allt ifrån inträffat dammhaveri till att luckor inte kunnat öppnas eller stängas, peglar har frusit fast, tillfällig överdämning, mindre sabotage etc. Länsstyrelsen behöver få information om vilka åtgärder ägaren vidtar, och hur brådskande som dessa åtgärder är.

Länsstyrelsen behöver skyndsamt skaffa sig en bild av en inrapporterad händelse. Vid **allvarliga händelser** som har eller skulle kunna få allvarliga konsekvenser för samhället eller människors hälsa och miljö behöver samhällets och ägarens beredskapsorganisation aktiveras. Larm bör ha inkommit till länsstyrelsen via dess TiB-funktion.¹²

Dammsäkerhetshandläggare har i normalfallet ingen krishanterande roll, men kan i dessa fall fungera som en resurs mot bakgrund av sina kunskaper om den aktuella dammanläggningen, dess potentiella konsekvenser av haveri samt om ägaren och dennes organisation. På så vis kan dammsäkerhetshandläggare bidra till att erforderliga åtgärder vidtas. Därefter ingår det i tillsynen att granska om ägarens förmåga att hantera den akuta händelsen varit godtagbar i förhållande till incidentens allvarlighet.

Vid **mindre allvarligare händelser** kan länsstyrelsens dammsäkerhetshandläggare få information via ägarens anmälan till länsstyrelsernas e-tjänst för driftstörning vattenverksamhet.

Både efter allvarliga och mindre allvarliga händelser bör det i den efterföljande handläggningen redas ut vad som har orsakat händelsen samt vilka åtgärder som bör vidtas för att minska risken för att händelsen inträffar igen.

Länsstyrelsen bör begära in skriftliga uppgifter från ägaren, vilket kan göras i form av ett föreläggande. Har en skada uppkommit bör redogörelsen innehålla en bedömning av omfattningen av skadan och vilka åtgärder som kan/bör vidtas för att reparera eller återställa skadan. Ägaren kan behöva vidta ytterligare undersökningar för att bedöma omfattningen av skadan och för bedömning av lämpliga åtgärder för återställande.

¹¹ Majoriteten av dessa dammanläggningar omfattas även av bestämmelser i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och förordning (2003:789).

¹² TiB=Tjänsteman i beredskap

Ett föreläggande kan även innefatta krav på ägaren att utreda om ett inträffat fel vid en dammanläggning skulle kunna uppstå vid verksamhetens övriga anläggningar.

4.6 Tillsyn i samband med vidtagande av dammsäkerhetshöjande åtgärd

Dammsäkerhetshöjande åtgärder kräver i regel tillstånd enligt miljöbalken. I samband med prövning vid mark- och miljödomstolen bör ägaren uppmärksammas på att göra en översyn, och vid behov, en uppdatering, av konsekvensutredningen samt ett eventuellt förslag på ny dammsäkerhetsklass, vilket ska inlämnas till länsstyrelsen.¹³ När en dom har delgivits ägaren kan möte hållas med ägaren för dialog om åtgärder och villkor för dammsäkerheten. Länsstyrelsen bör följa genomförandet av åtgärderna.

Inträffar sådana händelser som kräver omedelbara och tillståndspliktiga ändrings- eller lagningsarbeten finns möjligheten att vidta åtgärder utan att ägaren har ett tillstånd enligt 11 kap. 16 § miljöbalken. Ansökan om godkännande vid mark- och miljödomstolen av åtgärder enligt ovan ska göras snarast möjligt. Länsstyrelsen bör följa arbetena och kontrollera att ansökan om godkännande görs.

4.6.1 Från dammsäkerhetssynpunkt viktiga aspekter

Länsstyrelsen bör inhämta information från dammägare om, samt beakta, bl.a. följande aspekter

- > Innebär ombyggnadsåtgärderna begränsningar i avbördningsförmågan hos en dammanläggning under viss tid? Sådana åtgärder kräver planering med hänsyn till hydrologiska förhållanden i vattendraget, så att genomförandet görs under perioder då sannolikheten är låg för flöden som är större än tillgänglig avbördningskapacitet. Planering och förberedande åtgärder som möjliggör hantering av ett flöde som är större än den tillgängliga avbördningskapacitet behöver också göras. Om det planerade projektet innebär att avbördningsanordningar som normalt används för vattennivåreglering eller som överströmningsskydd, inte är tillgängliga kräver det särskild planering och anpassning av driften.

¹³ För att det ska vara aktuellt att lämna in en ny konsekvensutredning bör det finnas anledning att tro att konsekvenserna ändras på ett sätt som får avgörande betydelse gällande de samhälleliga konsekvenserna av ett dammhaveri, se § 14 SvKFS 2014:1.

- > Förekommer fångdammar och andra provisorier som temporärt ersätter ordinarie damm eller system under ombyggnadsperioden? För fångdammar gäller att dammsäkerheten, bl. a. avseende dimensionering, utförande och kontroll under byggtiden, tillståndskontroll och övervakning under driftskedet, bör vara likvärdig med en motsvarande permanent dammbyggnad (men med hänsyn till en betydligt kortare drifttid). Provisoriska lösningar för kraftförsörjning, övervakning, kommunikation, tillfartsvägar m.m. bör utformas med hänsyn till att minimera påverkan på viktiga funktioner. Vid behov görs förberedelser för reservfunktioner, reservmaterial, etc.
- > Förekommer arbetsmetoder som kan påverka dammsäkerheten i genomförandeskedet?
- > Finns det behov av särskild övervakning eller tätare tillståndskontroller under projektgenomförandet?
- > Finns befintlig övervakningsutrustning, vattenståndsrör etc. som bör skyddas?
- > Finns behov av särskild beredskapsplan för hantering av onormala händelser och risker under ombyggnaden? Beredskapsplanen behöver kommuniceras med samtliga aktörer som är verksamma på anläggningen och aktörer som kan bli involverade vid en eventuell händelse. Planen kan behöva delges till exempelvis räddningstjänst och länsstyrelse.

Länsstyrelsen kan lämna synpunkter enligt ovan till ägaren, exempelvis vid samråd inför tillståndsansökan.

4.7 Deltagande som observatör vid ägares egenkontroll

Länsstyrelsen kan fråga om möjligheten att få delta som observatör vid en ägares egenkontroll, till exempel för att förstå verksamheten och hur olika rutiner tillämpas.

Länsstyrelsen kan till exempel delta på fördjupade inspektioner, provtappningar och fältundersökningar. Länsstyrelsen kan även efterfråga om det finns möjlighet att få delta vid aktiviteter som veckoronder och dammätningar. Syftet med besöket ska framgå för deltagarna.

I samband med egenkontrollen kan det framkomma vad som vid en första bedömning kan uppfattas som allvarliga avvikelser. Uppföljande frågor från länsstyrelsen om det som framkom bör ställas vid ett senare, separat

tillfälle där ägaren kan presentera sin bild av förhållandena och det som ägt rum. Kontrollerande frågor bör inte ställas under besöket eftersom ägaren då behöver ha fokus på att genomföra egenkontrollaktiviteten och länsstyrelsen deltar i sin roll som observatör. Länsstyrelsen bör dokumentera att länsstyrelsen deltagit som observatör.

5 Uppföljning, utvärdering och informationslämning

5.1 Uppföljning och utvärdering

1 kap. 12 § miljötillsynsförordningen (2011:13)

En myndighet som ska utöva tillsyn enligt miljöbalken eller utföra kontroll enligt förordning (EU) 2017/625 eller förordning (EU) 2019/1020 ska årligen följa upp och utvärdera verksamheten. Förordning (2022:1174)

En tillsynsmyndighet ska årligen följa upp och utvärdera sin tillsynsverksamhet. Uppföljningen bör utgå från tillsynsplaner, dess uppfyllnad och resultat. Vidare bör ekonomiska och personella förutsättningar inkluderas.

Utöver uppföljning av tillsynsverksamheten bör dess effekter utvärderas, dvs. hur den lett till höjd dammsäkerhet. Som stöd för utvärdering rekommenderas att utgå från dammsäkerhetstillsynens syfte, se kapitel 2. I ljuset av tillsynens resultat vidareutvecklas arbetssätt. Resultatet utgör även underlag för kommande tillsyn och prioriteringar.

5.2 Informationslämning på begäran av Svenska kraftnät

1 kap. 14 § miljötillsynsförordningen (2011:13)

En myndighet som ska utöva tillsyn enligt miljöbalken eller utföra kontroll enligt förordning (EU) 2017/625 eller förordning (EU) 2019/1020 ska på begäran lämna

den information som en tillsynsvägledande myndighet behöver för sin tillsynsvägledning. Förordning (2022:1174).

Svenska kraftnät skickar årligen en begäran om informationslämning (ett frågeformulär) till länsstyrelserna. Specifika frågor kan tillkomma exempelvis i samband med tillsynsteman eller inträffade händelser. Länsstyrelserna rapporterar till Svenska kraftnät senast den sista februari varje år. Frågorna omfattar ekonomiska och personella resurser för tillsynen, redogörelse av genomförd tillsyn, länsstyrelsens nulägesbedömning av dammsäkerheten i länet, länsstyrelsens bedömning av Svenska kraftnäts tillsynsvägledning och planerad tillsyn. Rapporteringen omfattar även, om det för året är aktuellt - fokusområde eller nationellt tillsynstema. Svenska kraftnät kan även begära in delar av ägares dammsäkerhetsrapportering, helhetsbedömningar, tillsynsprotokoll etc. som underlag för uppföljning, vägledning och tillsynsvägledning.

Länsstyrelsernas rapportering utgör underlag för Svenska kraftnäts nationella uppföljning av genomförd dammsäkerhetstillsyn och årliga rapportering till regeringen om dammsäkerhetsutvecklingen i Sverige. Vidare ger rapporteringen en möjlighet för respektive länsstyrelse att lyfta behov av ytterligare vägledning och samordning. Svenska kraftnäts målsättning är att rapporteringen även ska kunna utgöra ett underlag för länsstyrelsens planering av kommande dammsäkerhetstillsyn.